

Holmes Rolston III : Van-e környezeti etika ?

Figyelemfelkeltő reprezentatív válogatás jelent meg a környezetvédelem témakörében, a következő címmel: "A környezeti lelkiismeret."¹ Sem a főnévnek, sem a már megszokott jelzőnek önmagában nem volt zavarbaejtő jellege, az egymáshoz való kapcsolatukból adódik. Megszoktuk a 'keresztény, vagy humanista etika' kifejezést, de az erkölcsi jelentésű főnévhez rendszerint nem járul valamilyen tudomány nevéből képzett melléknév; az olyan szókapcsolat, mint például biológiai lelkiismeret, geológiai lelkiismeret, rendszerint nem fordul elő.

Egy ünnepezt válogatásban, melynek címe "A felforgató tudomány",² - amelyben az ökológia eljut arra a szintre, hogy végső elkötelezettségünkhöz tartozzon - Paul Sears a következő írásával szerepel: "Az egyensúlyi állapot: fizikai törvény és morális választás." Azért, hogy lássuk, hogy etikailag és tudományosan milyen különös ez a szókapcsolat, helyettesítsük be a homeosztázist nehézségi erővel, vagy entrópiával.³

¹ Robert Disch, (szerk): "The Ecological Conscience: Values for Survival", Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall, Inc., 1970

² Paul Shepard/Daniel McKinley (szerk): "The Subversive Science", Boston, Houghton Mifflin Co., 1969

³ A dolgozat címe eredetiben: 'The Steady State: Physical Law and Moral Choice.' Itt a 'steady state' pontosan a következőt jelenti: Dinamikus egyensúly állapota, melyben az entrópia maximális. A homeosztázis két jelentése: (1) Egy organizmus belső környezetének az állandóság fenntartására való irányultsága. (2) Egy növényi, vagy állati populáció azon tendenciája, hogy száma állandó maradjon olyan mechanizmusok következtében, melyek a születési, túlélési és halálozási arányszámokon keresztül fejtik ki hatásukat.

Az entrópia egy zárt rendszer rendezettségének mértékét fejezi ki. A legvalószínűbb állapot az egyensúly, melyben az entrópia maximális.

Az ökológia alapfogalmai közé tartozik az ökoszisztéma, az az egység, amely egy adott térben élő fajokat, illetve azt a teret fogja át, ahol élnek. Az ökoszisztéma fizikailag nyílt rendszer, mert az életfolyamatokhoz szükséges energia kívülről, a Naptól származik és maga is energiát ad le. Egyensúlyát ökológiai, vagy biológiai egyensúlynak nevezhetjük, mely a fajok, fajok, és/vagy az élettelen elemek számarányának állandóságát jelenti. Ezt az egyensúlyt az ökoszisztéma önszabályozás útján éri el. Ha egyensúlya megzavarása után az ökoszisztéma vissza tud térni eredeti állapotához, akkor ökológiai stabilitásról beszélhetünk. A homeosztázis az ökoszisztéma dinamikus egyensúlyi állapota. (ford)

A rendellenesség érzése eltűnik, bár megmaradhat a morális szükséglet,⁴ ha a környezeti etika pusztán egy - haszonelvű, hedonista, vagy bármilyen - környezettel foglalkozó etikának bizonyul, amely foglalkozik azzal, és informált vele kapcsolatban, de ökológiai szempontok elveit nem formálták, és át sem formálták. Ez az etika olyan lenne, mint az orvosetika, amelyet alkalmaznak az orvostudományra, de nem vezetik le belőle.

De nekünk néha többet ígérnek; az etika olyan levezetését, amelyben az etikát a biológia tudományának legújabb eredményei formálják (hogy ne mondjam, felforgatják); egy újra életre kelt naturalista etikát: "Meg kell tanulnunk, hogy a természet egy, a lényegéhez tartozó értékrendszert tartalmaz" - írja Ian McHarg.⁵

A *Daedalus* gyűjtemény bevezetése ugyanezt a meggyőződést fejezi ki: A környezettudomány "fogalmak és természeti törvények azon struktúrájának kialakítása, mely arra teszi képessé az embert, hogy megértse a természetben elfoglalt helyét. Az ilyen megértés azon morális értékek egyik alapja kell legyen, melyek minden emberi nemzedék Földdel kapcsolatos gondnoki jellegű tevékenységét irányítják. Ezen cél szempontjából az ökológia - az élőlények és környezetük közti interakciók⁶ tudománya - központi szerepet játszik.

Nemsokára alaposan megvizsgáljuk azt az igényt, miszerint (299.o.) ökológiai végkövetkeztetés rejlik a következő megállapításban: "A természet egyensúlya: az értékek alapja."

Pontosan miféle csere van itt a tudomány és az erkölcs között?

A tudomány és az etika között pontos határ van, ha elfogadjuk a következő, jelenleg elfogadott filozófiai kategóriapárt: leíró törvény és preskriptív⁸ törvény. (Amiről azonban nem mondhatjuk, hogy nem vitatható.) Az előbbi kategória kijelentő módon jelöli a tudomány és a történelem szféráját. Az utóbbi - mindig felszólító módon kifejezve - az etika birodalma. Az elsőről a másodikhoz vezető út - ha van egyáltalán - a morálfilozófia legmerevebben kezelt kérdése. És naturalista hibával vádolják azt, aki a fenti úton elmozdul.

⁴ Az etikai hedonizmus szerint az élvezet az egyedüli jó. Ezt nézetet az ókorban például Epikurosz, a modern korban a haszonelvű Jeremy Bentham (1748-1832) képviselte. (ford)

⁵ Ian McHarg, "Values, Process, and Form." in: Disch, p. 21

⁶ Egymásrahatás, kölcsönhatás (ford)

⁷ Roger Revelle / Hans H. Landsberg (szerk): *America's Changing Environment*, Boston, Beacon Press, 1970, p. xxii

⁸ Preskriptív: előíró, ami előír (ford)

Önmagában véve a ténykijelentések egyetlen csoportjából sem következik egyetlen értékelő jellegű kijelentés sem, kivéve, ha bevezetünk néhány pótlólagos értékelő premisszát.⁹

Gondos elemzés eredményeképpen újra megjelenik ez az értékelés és az etika elkülönül a tudománytól. Ezt a logikát ráerőltetjük az ökológiai etikára. A környezettudomány leírja, hogy mi van.

Az etika előírja azt, aminek lennie kell. De egy környezeti etika? Ha kategóriáink helyesek, akkor meglehet, hogy szorult helyzetben vagyunk. Vagy ez egy olyan paradoxon,¹⁰ amely fényt vet a tények és értékek közti kapcsolatra.

Azt tapasztaljuk, hogy az ökológiai moralitás szóvivői nem egyetlen megközelítés hívei. Ez az összetett faj két nembe sorolható, amelyek a következő két fogalmat ajánlják az erkölcs forrásaként: (A) Ebben a lényeges – vagy ez szolgál alapjául – amit először hallunk; a homeosztázisnak az erkölccsel történő összekapcsolása. Ez nagyjából olyan etikához vezet, amit másodlagosan környezetiként határozunk meg. (B) Ezen túlmenően az előbbi felfogást meghaladja, de nem szükségszerű, hogy megtagadja egy olyan erkölcsi norma (moral ought) felfedezése, amely lényegileg hozzátartozik az ökoszisztéma holisztikus¹¹ jellegének felismeréséhez. Ez egy olyan etikához vezet, mely elsődlegesen környezeti jellegű.

Először azonban fontoljunk meg egy analógiát.¹² Amikor azt tanácsolják nekünk, hogy engedelmeskedjünk az egészség törvényeinek, akkor egy utasítást elemzünk. Az egészség törvényei nem morálisak és elkerülhetetlenül hatnak ránk. De korlátaik között vannak választási lehetőségeink: egészségünk érdekében betartjuk, vagy kárunkra figyelmen kívül hagyjuk ("megszegjük") azokat. Az egészség törvényeinek előzményeként ismét megjelenik a morális norma egy olyan formában, mint "Ne árts magadnak!"

⁹ A következtetés egyik olyan tétele, amelyből a következtetést levonják. (ford)

¹⁰ Látszólagos ellentmondást kifejező állítás, vagy ellentmondó tulajdonságokat mutató szituáció, dolog (ford)

¹¹ Egész jellegű. Az ökoszisztéma egy olyan részekből álló egész, amelyben az egyes részek egymástól függenek, egymást feltételezik. Az egész több, mint a részek összessége, mert tartalmazza a részek közti viszonyokat is. Így az egész viszonylagosan önálló létező, ami függ az egyes részekről, de azokra nem vezethető vissza. Az erdő például fákra áll, de nem pusztán az egyes fák összege. (ford)

¹² Hasonlóságon alapuló gondolati művelet
analóg = hasonló (ford)

Ehhez hasonlóan a pszichológia, a közgazdaságtan, a történelem, a társadalomtudományok, és valójában minden alkalmazott tudomány azt írja le, ami van (volt, lehet), de az emberi tevékenységgel szembekerülve előírja azt, amit a cselekvőnek tennie kell, ha egy általa kívánt célt kell elérni.

Ezek a tudományok egy technikai normát szolgáltatnak, ami a cselekvő lehetőségét kifejező feltételes állításra vonatkozik.

Idáig ez nem erkölcsi jellegű, csak akkor válik morálissá, ha a cselekvőt egy morális elv egy célhoz köti. Ezt az elvet pedig egy természeti törvény viszi át egy közvetlen erkölcsi normába.

Térképezzük fel ezt a következőképpen:

Technikai norma	Természeti törvény	Lehetőség
Ne szegd meg az egészség törvényeit !	(Mivel) az egészség törvényei a jólét feltételeit írják le.	(Ha) nem akarsz ártani magadnak
Morális norma	Természeti törvény	Morális premissza
Ne szegd meg az egészség törvényeit !	(Mivel) az egészség törvényei a jólét a jólét feltételeit írják le.	Ne árts magadnak !

Tegyük fel egy pillanatra (hatálytalanító megfontolások hiányában), hogy az okosság erény. Milyen mértékben tudja ezt az ökológiai etika egy analóg szerkezetbe áttenni ?

A

Meglehet, hogy az ökológiai elmélet legfőbb törvényszerűsége a homeosztázis törvénye. Anyagát tekintve bolygónk ökoszisztémája lényegében zárt rendszer, és az élet újrahasznosítást megvalósító (recycling) átalakulások révén zajlik. Energia tekintetében ez nyílt rendszer, melynél a napenergia felvétele és leadása egyensúlyban van; a körfolyamat az energianyerés és energiavesztés alrendszerében játszódik le. Meg kell jegyezni, hogy a homeosztázis egyszerre eredmény és tendencia. A rendszerek újrahasznosítják termékeiket (recycle), és egyensúlyban vannak energia tekintetében. De a rendszerek nem statikusak, hanem dinamikusak, mivel az egyensúlyt kialakító erők állandó változásban vannak, amelyek egyensúlyra törekedve mégis eltérítik attól, hogy ellenerőket hozzanak játékba.

Ez az örökös, egyensúlyra, és az attól való eltérésre törekvő kavargás mozgatja az evolúció¹³ folyamatát.

¹³ 1. A bonyolultabb szervezeteknek az egyszerűbbekből történő fokozatos kifejlődése.
2. Egy populáció genetikai összetételének egymásra következő nemzedékek során történő megváltozása.
Populáció itt: egyedek specifikus csoportja

1. Hogyan lehet ezt etikailag lefordítani ? Vegyünk először szemügyre egy megfontolt fordítást. "Az egyensúlyi állapot: fizikai törvény és morális választás" című munkájában Paul Sears a következőt írja: "Az emberek véleménye valószínűleg mindig eltér ateikéntben, hogy mi a jó élet. De nem szükséges, hogy a véleményük különbözzön arról, hogy mi szükséges az ember hosszútávú földi túléléséhez. Feltéve, hogy ez az óhajunk, a feltételek eléggé egyértelműek. Mivel élőlények vagyunk, ki kell egyeznünk a bennünket körülvevő környezettel. Meg kell tanulnunk, hogyan boldoguljunk a rendelkezésünkre álló bőséges készletekkel. Meg kell azt is tanulnunk, hogy szétrombolás helyett inkább segítsük a nagy természeti körfolyamatokat; a víz körforgását, az energiáramlást és az anyagok átalakulását, ami magát az életet teszi lehetővé. Fizikai célként annak elérésére kell törekednünk, amit egyensúlyi állapotnak neveztem." ¹⁴

A cikk címe jelzi, hogy benne egy morális "kellés" van. Ahhoz, hogy az érvet elemezzük, kezdjük a következőkkel:

Technikai norma	Ökológiai törvény	Lehetőség
Újrahasznosítanod kell !	(Mivel) az életet fenntartó ökoszisztéma újrahasznosít, vagy elpusztul.	(Ha) meg akarod őrizni az emberi életet
		(301.o.)

Amikor a lehetőséget felcseréljük egy morális premisszával, akkor a technikai normát morális normává alakítjuk át. Ezért az idézetben szereplő "kell" kezdetben a fizikai kényszerek egyike. Leírja az ökológiai törvény által történő korlátozásunkat. És amikor az ökológiai törvényt összekapcsoljuk egy, az élet meghosszabítására vonatkozó normával, akkor ez a "kell" már morális kényszer.

Morális norma	Ökológiai törvény	Morális premissza
Újrahasznosítanod kell !	(Mivel) az életet fenntartó ökoszisztéma újrahasznosít, vagy elpusztul	(és) meg kell őrizned az emberi életet!

Sears e morális premisszát (eléggyé helyesen) sok morális rendszer közös normájának - ha nem valamennyi morális rendszerünk közös normájának ! - tekinti. Jegyezzük meg, hogy milyen értelemben tudjuk megszegni az ökológiai törvényt. A stabilitás és instabilitás feltételeit meghatározva a homeosztatisztikus törvények hatnak ránk, akár akarjuk, akár nem, de a kényszerű engedelmesség keretein belül vannak választási lehetőségeink, amelyek közül néhány felvilágosult engedelmességet fejez ki.

¹⁴ in: Paul Shepard / Daniel McKinley i. m. p. 401

Egy ökológiai törvény megszegése azt jelenti, hogy nem vesszük figyelembe a morális premissza tekintetében meglévő következményeit.

Eddig az ökológiai moralitást áthatotta a környezet, összhangban volt azzal, de ez még nem olyan etika, amelynek elveit a környezettudomány formálja. Az ökológiai hatást megelőzően egy klasszikus erkölcsi elv, az "emberi élet támogatása" az, amely ökológiailag gondozva jobban megéri az élet körfolyamatait, akár a homeosztázisról, akár a DDT-ről, akár a stroncium 90-ről van szó.

Az értékek nem a világban vannak (nem kell a világban lenniük), de olyan módon alkalmazhatjuk a világra az értékeket, hogy kötelezőek lesznek, amikor okosan bánunk vele.

2. Több figyelmet szenteltek egy 1968-as előadásunk, "Közlegelő tragédiájának", melyet Garrett Hardin a Tudományos Haladás Amerikai Egyesülete számára készített. Hardin érve - amelyet most könyvnyi hosszúságúra bővített - az "erkölcs lényegi kibővítését javasolja,"¹⁵ melyet ökológiailag kell megalapozni.

Míg elágazásai komplexek, melyek megéri a részletes elemzést, ezen etika lényege egyszerű, egy falusi közlegelő modelljén alapul. A falusiak a marhák legeltetésére használják a legelőt, mely legeltethetőségi kapacitásának a határán van.

Bármely falusi gazda, aki nem növeli marháinak számát, hátrányos helyzetbe kerül a piacon. Az önérdekét követve, mindegyik marhatulajdonos növeli a legelőre kihajtott nyáját és a közlegelő tönkremegy.

A bolygónkra kiterjesztve, úgy tekintve ezt, mint véges erőforrások homeosztatikus rendszerét, nyilvánvaló a modell következménye, a küszöbönálló tragédia. (A kiterjesztés helyessége vitatható, de itt nem képezi vitata tárgyát.) Egy ökológiai erkölcs előírása "kölcsonös kényszer, amelyben kölcsönösen megegyeztek", mellyel korlátozzuk a növekedés szabadságát, hogy valamennyiünk kölcsönös előnyére stabilizáljuk az ökoszisztémát.

Itt nem nehéz lepárolni ebből az etikát. Úgy kezdjük, mint korábban: az ökológiai törvénnyel, amely választási lehetőségeket szül, amelyeket morálisan csak úgy fordítunk le, hogy hozzáadjuk az élet meghosszabbításának kötelezettségét. (302.o.)

Technikai norma	Ökológiai törvény	Lehetőség
Az ökoszisztémát a növekedés egymástól kölcsönösen elvárt önkorlátozásával kell stabilizálnunk	(Mivel) az életet fenntartó ökoszisztéma vagy stabilizálódik véges kapacitás mellett, vagy elpusztul	Ha kölcsönösen meg akarjuk őrizni az életet

¹⁵ Garrett Hardin, The Tragedy of Commons, Science 162 (1968):1243-1248

Morális norma	Ökológiai törvény	Morális premissza
Az ökoszisztémát a növekedés egymástól kölcsönösen elvárt önkorlátozásával kell stabilizálnunk	(Mivel) az életet fenntartó ökoszisztéma vagy stabilizálódik véges kapacitás mellett, vagy elpusztul	Ha kölcsönösen meg akarjuk őrizni az életet

Az élet kölcsönös megőrzésének problémáját Hardin egy lényegében hobbes-i¹⁶ séma használatával világítja meg. Minden ember egy közösséggel szembenálló egyén, aki saját önérdeke javára cselekszik. De szomszédja meggazdagodásának meggátolása céljából kompromisszumot és egy olyan társadalmi szerződést köt, amelyben a felvilágosult önérdek szellemében cselekedve annak fejében korlátozza saját, gazdasági növekedésre vonatkozó szabadságát, hogy versenytársa korlátozza saját szabadságát.¹⁷

Az eredmény meglepően atomisztikus és antropocentrikus, emlékeztet a Darwin utáni biológiai modellre, amelyből hiányoznak a modern ökológiában oly jelentős helyet elfoglaló kölcsönös függés és szimbiotikus¹⁸ együttműködés elvei.

Mindenesetre világos, hogy Hardin környezeti etikája csak az ökológiai mátrixra alkalmazott klasszikus¹⁹ etika.

A népesedési probléma által formált ökológiai erkölcs tipikus módon alakul át ennek egy speciális esetévé, mint például Paul Ehrlich elemzése **Népesedési bomba** című munkájában. Ez a szűkösség etikája, de az erkölcs kezdettől fogva a szűkösség keretei között fogalmazódik meg.

3. Térjünk át a homeosztázis morális előírassá történő lefordításának Thomas B. Colwell Jr. által végzett merészebb formájára. Eszerint "A természeti egyensúly objektív normatív modellt szolgáltat, ami az emberi érték alapjaként hasznosítható..."

¹⁶ Thomas Hobbes (1588-1679), angol filozófus, a modern társadalomelmélet egyik megalapozója. Hobbes szerint az emberek kezdetben a 'mindenki harca mindenki ellen' állapotában élnek és érdekeiket korlátalanul érvényesítik. Majd belátva, hogy ez a természeti állapot igen veszélyes, egymással 'társadalmi szerződést' kötnek, feladják természeti jogaikat és ráruházzák egyetlen emberre, az uralkodóra. Az ily módon létrejött főhatalom alapvető szerepe az emberek biztonságának garantálása, ezért Hobbes szerint az uralkodónak abszolút hatalommal kell rendelkeznie. Fő politikaelméleti műve, a 'Leviathán' magyarul is megjelent. (ford)

¹⁷ Emberközpontú (ford)

¹⁸ Szimbiózis: két vagy több szervezet hasznos együttélése. Szimbiotikus: a sz. főnévből képzett melléknév (ford)

¹⁹ Itt: hagyományos.

A természet egyensúlya sem szolgálhat valamennyi értékünk forrásaként. Az csak bármi más olyan érték **alapja**, melyet kifejleszthetünk. De ezek az értékek konzisztensek ²⁰ vele.

Másszóval a természet egyensúlya egyfajta végső érték... Természeti norma, nem emberi megállapodás, vagy természetfeletti hatalom hozta létre. Valójában a következőt mondja az embernek: 'Legalább ennyit kell tenned, legalább ennyiért vagy felelős. A legkevesebb, amit meg kell tenned, hogy olyan energiarendszereket fejlessz ki és hasznosíts, melyek termékei a Természetben újrahasznosíthatók.'... Az emberi értékeket a természethez fűződő, objektíve meghatározható ökológiai viszonyok határozzák meg. Az általunk javasolt céloknak olyanoknak kell lenniük, hogy kompatibilisek ²¹ legyenek a Természet ökoszisztémáival. " ²² (303. o.)

Világos, hogy az erkölcs és a homeosztázis itt össze van keverve, de nem is világos, hogyan viszonyulnak egymáshoz, vagy hogyan lehet szétválasztani azokat. Sok dolog van beleépítve az 'emberi érték alapja', 'végső érték' kifejezések jelentéseibe: az erkölcsi és fizikai 'kellés' összekeverése, és az erkölcsi normának egy természeti korláttal történő azonosítása.

Először válasszunk ki egy technikai normát, ezt követően egy morális premisszát, melyet egy morális normává alakíthatunk.

Technikai norma	Ökológiai törvény	Lehetőség
Újrahasznosítanod kell	(Mivel) az értéket fenntartó ökoszisztéma újrahasznosít vagy elpusztul	Ha meg akarsz őrizni az emberi érték alapját
Morális norma	Ökológiai törvény	Morális premissza
Újrahasznosítanod kell	(Mivel) az értéket fenntartó ökoszisztéma újrahasznosít, vagy elpusztul	(és) meg kell őrizned az emberi érték alapját

²⁰ Összeegyeztethetőek vele, nem mondanak ellent neki, összeférnek vele. (ford)

²¹ Kompatibilis vmivel: társítható vmivel, együtt létezhet vmivel, együtt használható vmivel (ford)

²² Thomas B. Colwell Jr. : The Balance of Nature: A Ground for Human Values in: Main Currents in Modern Thought 26(1969):50

Colwell legegyszerűbb olvasatát minden túlzó kifejezés ellenére úgy kell felfogni, hogy az 'emberi érték alapja' csak korlátozó feltételt jelent, ami önmagában értékmentes: keretei között kell az értékeket kialakítani. A 'homeosztázis' nem 'végső érték', csak az értékek megvalósítására irányuló emberi vállalkozás előfeltétele, ami az értékek szükséges, de nem elégséges feltétele. De félrevezető azt mondani, hogy "az emberi értékek az ökológiai viszonyokban gyökereznek." Mivel a homeosztázis éppúgy, mint a szűkös erőforrások, vagy a váltakozó évszakok, a talaj jellemzői, vagy az anyag és energia megmaradása természeti adottság, az a színpad, melyen az érték drámája játszódik. Ha - arra törekedve, hogy pénzügyeimet bölcsen intézzem - felteszem a kérdést, hogy "Miként költsem el a pénzem ?," és azt tanácsolod, hogy "Egyensúlyba kell hoznod a kiadásaidat a bevételeiddel," akkor az általad adott tanács elég alapos, de a gazdasági értékek megvitatásához csak előkészítésnek számít. Az egyensúlyban lévő költségvetés az érték szükséges, de nem elégséges feltétele, az értéknek csak a lehetővé tétel, nem a megalapozás értelmében alapja. Biztosan nem az, amit rendszerint végső értéknek nevezünk. Az természetesen igaz, hogy a kétségbeesés és a szükség keretei között bármely cél eszköze leszűkített nézőpontból végső értéknek tűnhet. Mihelyt megfosztanak bennünket a levegőtől, a tápláléktól, a víztől, az egészségünktől, egyszerre fontos dolgokká válnak számunkra. Ha akarjuk, nevezhetjük ezeket végső értékeknek, de végső voltuk eszköz jellegű, nem tartozik lényegükhöz. Akinek fő célja csak a lélegzés, ivás, evés, az egészség; pusztán ez, és nem több, azt éretlennek tekinthetjük. Stagnálónak ítélnénk egy olyan társadalmat, melynek végső célja csak az újrahasznosítás. Ha azt mondjuk, hogy a természeti egyensúly az emberi értékek alapja, az nem jelenti azt, hogy az ökológiából etikát vontunk ki. (Ami első látásra úgy tűnhet.) Ez csak azt jelenti, hogy felismerjük az erkölcsi tevékenység szükségszerű közegét. (304.o.)

Az ökológiai etika idáig inkább közvetlenül arra az etikai kérdésre korlátozódik, melyet bizonyos ökológiai korlátok ajánlanak. A nyugtalan sürgés forgás - hogy így fejezzem ki magam - nem az erkölcs, hanem a korlátozottság körül történik.

A végső tudomány meghirdetheti a növekedés határait; kihív bizonyos vélelmeket, de az életszínvonal emelkedése, a kapitalizmus, a haladás, a fejlődés, stb. olyan meggyőződések, melyek - bár az emberi értékek szilárdan meggyökeresedett paraméterei - , olyan kérdések, melyek arra vonatkoznak, ami van, ami lehet, vagy ami lesz, nem arra, aminek lennie kell.

A korlátok ezen felfogásáról - bármilyen drámai módon változtatja is meg az etika alkalmazását - aligha mondhatjuk, hogy gyökeresen megreformálja etikánkat, mivel nézőpontja nem terjed túl az emberi értékek maximalizálásán (ha optimista), vagy az emberi túlélésen (ha pesszimista). Minden ami jó, emberi, a természet mellékes.

A természeti jónak nincs jóváhagyása, csak a természetileg adott elfogadása van.

Ez a felfogás másodlagosan környezeti, elsődlegesen antropológiai²³ jellegű.

B

Az az igény, hogy az erkölcs az ökoszisztéma holisztikus jellegéből származik, sokkal radikálisabbnak bizonyul, mert az ökológiai nézőpont itt az etikának nemcsak másodlagos, hanem elsődleges tulajdonságait is áthatja. Ez az etika lényegében környezeti jellegű, nem pusztán járulékosan; önmagában ökológikus, nem pusztán közvetve ilyen.

Térjünk vissza Colwellhez. Úgy tűnik, hogy ő többre gondolt, mint a róla éppen most adott minimum értelmezés.

Gondolkodásmódja szerint maga az ökológiai korlátozás nem amorális, vagy premorális,²⁴ ami az erkölcsnek megfelelően szépen tagolódott. Bár konstruálhatunk olyan értékeket, amilyeneket csak akarunk, Colwell egy olyan környezeti összefüggésben dolgozik, ahol értékeit az ökoszisztémának történő engedelmisségben kell megalapoznia. Ez a 'kellés' ökológiailag leíró jellegű: bizonyos törvények valóban korlátozzák és átfogják értékre irányuló gondolatait. És ez a norma erkölcsileg is preskriptív:²⁵ mivel a szükségszerű engedelmisség paraméterein belül vannak választási lehetőségek, Colwellnek erkölcsi kötelessége a homeosztázis elősegítése. Azonban az előző érvet folytatva úgy tűnik, azzal az igénnyel lép fel, hogy az ökológiai természet követése nem pusztán a természettől független morális és értékes célok elérésnek bölcs eszköze, de önmagában is cél. Vagy pontosabban, az embernek a természethez való viszonyán belül van az összes emberi érték megalapozása és fenntartása. Az értékek ezen konstrukciójában az ember kétségtelenül túllépi az ökológiai előírásokat, de értékei mégis a környezeti tényezők megfelelői maradnak. Egy homeosztatikus világot egészítenek ki.

²³ Antropológia: az embert, mint természeti és társadalmi lényt tanulmányozó tudomány (ford)

²⁴ Amorális = erkölcs nélküli
premorális = erkölcs előtti (ford)

²⁵ Preskriptív = előíró (ford)

Colwell értékelései, éppúgy, mint más észleletei és fortélyai, interakciós²⁶ jellegűek, amelyeket környezeti tranzakciókból²⁷ vont le, nem pusztán hozzárendelte a környezethez azokat. Ezen környezeti tapasztalás során a homeosztázisban találja meg minden érték kulcsát, (305.o.) ha úgy tetszik, az értékek előfeltételét.

A homeosztázis pedig minden érték tekintetében olyan, hogy Colwell egyéb értékeit áthatja és formálja azzal, hogy racionálissá, közösségivé és környezeti jellegűvé teszi őket.

De most áttérünk az ökoszisztéma jellegének morális értelmezéséhez, és egy olyan érv lényegéhez, amit mások érthetőbbé tesznek.

Talán a legprovokatívabb ilyen állítás található Aldo Leopold esszéjében,²⁸ melynek címe: "The Land Ethic", s melyet méltán tekinthetünk az ezirányú gondolati fejlődés egyik elindítójának. Leopold arra a következtetésre jut, hogy "Egy dolog jó, ha a biotikus²⁹ közösség integritásának,³⁰ stabilitásának és szépségének a megőrzésére törekszik. Rossz, amikor másra törekszik." ³¹

Leopold egy olyan földhasználat erkölcsét keresve ír, amely megszabadul a gazdasági célszerűségtől. Közelebbről szintén előírja az újrahasznosítást (recycling), de világos, hogy igénye túlmegy azon a közvetlen összefüggésen, annak a tanításán, hogy erkölcsi kötelességünk az ökoszisztéma kiváló vonásainak megőrzése (vagy a mi Leopold-értelmezésünkénél szabadabban felfogva, az ökoszisztéma integritásának, szépségének és stabilitásának maximalizálása). Amint mondja, arra törekszik, hogy az etika határvonalát elmozdítsa a pusztán személyközi tranzakcióktól az ember környezetével lebonyolított tranzakcióihoz.

A környezeti perspektíva itt nem egyszerűen a közvetlen kellés (norma) azon színvonalára jut, amelyet környezeti szempontok hatnak át és körkörös felépítésű erkölcsi elvek előznek meg, s amely előírja az ökoszisztéma védelmét.

²⁶ Kölcsönhatás jellegű (ford)

²⁷ Tranzakció: Főleg emberek közt lebonyolított ügylet. Eredetileg üzleti tranzakciót értünk alatta, de itt az értelme ki van terjesztve az ember és környezete közti 'ügylet'-ekre. (ford)

²⁸ Esszé = rövid prózai írás (ford)

²⁹ Élethez kapcsolódó (ford)

³⁰ Épségének, sérthetetlenségének (ford)

³¹ Aldo Leopold, The Land Ethic, in: A Sand County Alamanac, New York, Oxford University Press, 1949, pp. 201-226

Magasabb szinten hat, úgy, mint ami maga morális premissza, amelyből olyan közvetlen morális normák vezethetők le, mint a korábban megvizsgált, újrahasznosításra vonatkozó norma.

Közvetlen morális norma	Ökológiai törvény	Morális premissza
Újrahasznosítanod kell	(Mivel) az újrahasznosítás megőrzi az ökoszisztémát	(és) meg kell őrizned az ökoszisztémát

Jegyezzék meg, hogy a morális premissza hasonló más rendszerek felső-szintű axiómáihoz.³² ("Maximalizáld az emberi jó mennyiségét!", vagy "Ne árts önmagadnak, vagy másoknak!", "Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!")

Korábban a homeosztatikus kapcsolódás nem változtatta meg igazán az erkölcs nézőpontját, de itt, a paradigmaváltás³³ során az eddig az ember számára fenntartott értékek a környezetben lévő emberre helyeződtek át.

Kétségtelen, hogy még Leopold morális premisszája is függ egy előző normától, miszerint támogatnunk kell a szépséget és integritást, bárhol is találjuk. De ez, mint az a parancs, hogy elő kell mozdítanunk a jót, vagy az, hogy meg kell tartanunk ígéreteinket, mivel olyan magas szinten fogalmazódik meg, hogyha nem definíció jellegű,³⁴ vagy analitikus,³⁵ akkor annyira általános, hogy tulajdonképpen nem vitatható és ezért minden igazi elméleti tartalom híján van. Lényegi értékek csak akkor jönnek létre, ha valami tapasztalati jellegű dolgot határoznak meg az érték helyeként. Leopold esetében az ökológia tudományából származó visszacsatolásunk van, ami a közvetlen morális normákra gyakorolt bármiféle hatás előtt áthatja a morális premisszát. Egy értékelő elem van nála, ami lényegi vonatkozásban áll az ökológiai leírásban hasznosított fogalmakkal.

³² Axióma = Alapvető általános feltevés, melyből más állításokat vezetnek le. (ford)

³³ Paradigma = Egy (tudományos, vagy egyéb) elmélet fogalmi és módszertani kerete, melynek keretei között az ún. normál időszakokban, tehát amikor jelentősebb változások nem történnek a tudomány(ok)ban. A paradigmaváltás egy tudomány fogalomrendszerének gyökeres megváltozása.

A fogalom és szóhasználat Thomas Kuhn nyomán terjedt el, bár később Kuhn elfordult e fogalom használatáról. (ford)

³⁴ Definíció: meghatározás (ford)

³⁵ Az "analitikus" kifejezés itt azt jelenti, hogy nem tapasztalati jellegű, érvényessége kizárólag a benne lévő terminusoktól, és a köztük lévő viszonyoktól függ. (ford)

Azaz (306.o.) annak a jellegét állapítja meg poszt-ökológikus³⁶ jelleggel, ami valamely lényegi értelemben jó, nem csak alkalmazásában. Az is kétségtelen, hogy az a természeti folyamat, amit megőrzésre kiválasztunk, át van szűrve a szépségről, a stabilitásról, és integritásról kialakított fogalmaink hálóján, olyan fogalmakon, melyek eredete nem teljesen világos és amelyek meglehet nem természeti jellegűek. Bár változtalanul a nézőponttól függ, hogy mi számít szépségnek és integritásnak, azt nem pusztán rávetítjük és ráerőszakoljuk az ökoszisztémára, de vizsgáljuk is itt. Térképezzük fel ezt a következőképpen:

Morális norma: Újrahasznosítanod kell

Ökológiai törvény: (Mivel) az újrahasznosítás megőrzi az egységes ökoszisztémát

Morális premissza: (és) meg kell őrizned az ökoszisztéma integritását

Az ökoszisztéma szempontjából történő értékelés: Mert az ökoszisztémának értéke van.

Morális premisszánk nem mentes a környezeti szemponttól. Bár bizonyos értelemben az azt megelőző ökológiai törvény közvetítésével, - hogyha adott ez a normát tartalmazó premissza - - bizonyos ökológiai törvények útján át lehet vinni ezt a normát, hogy közvetlen morális normákoz jussunk, maga ez a morális premissza az ökoszisztéma szempontjából végzett értékelés eredménye.

Ez az értékelés nem tudományos leírás, tehát önmagában nem ökológia, hanem metaökológia.³⁷ Bármennyi kutatás sem tudja igazolni azt, hogy a jó (right) az optimális biotikus³⁸ közösség. Mégis az ökológiai leírás hozza létre a természet ezen értékelését, amikor jóváhagyja a rendszer jellegű jóságot (rightness). A "van"-tól a "jó"-hoz, és ennél fogva a "kell"-hez történő átmenet megy itt végbe. Elhagyjuk a tudományt, hogy belépünk az értékelés területére, amelyből egy etika következik.

Az újrahasznosításra vonatkozó parancs technikai, amely az ökológiai szükségszerűség korlátai között fogalmazódott meg, és csak egy morális premissza megléte esetén válik morális jellegűvé.

Beszámolónk kezdetben azt sugalmazza, hogy az ökológiai leírás logikailag (ha időben nem is) megelőzi az ökoszisztéma szempontjából történő értékelést; az előbbi hozza létre az utóbbit. De a leírásnak az értékeléssel történő összekapcsolása komplexebb,³⁹ mivel a leírás és értékelés bizonyos mértékben együtt jön létre és gyakran nehéz megmondani, melyik elsődleges és melyik alárendelt.

³⁶ Poszt-ökológikus = ökológia utáni (ford)

³⁷ Metaökológia = az ökológiáról tett kijelentések rendszere. Az ökológia elemzésének eredményei. (ford)

³⁸ Élőlényekből álló (ford)

³⁹ Komplex = összetett, bonyolult (ford)

Az ökológiai leírás az egységet, a harmóniát, a kölcsönös függést, stabilitást, stb.-t talál és értékelve jóváhagyják, amit eddig találtak. Bizonyos mértékben azért, mert a rendet, a harmóniát, a stabilitást és az egységet úgy kutatjuk, hogy hajlamosak vagyunk az értékelésre. Az ökológiai leírás mégsem pusztán megerősíti ezeket az értékeket; áthatja azokat. És azt találjuk, hogy a rend, harmónia, stabilitás jellege és tapasztalati tartalma legalább annyira következik a természetből, mint amennyire rávetítjük. A Darwin utáni természetfelfogásban például hiába kerestük azokat az értékeket, melyeket azonban most az ökológiai leírással megtaláljuk. Bár a korábbi adatokat (307.o.) nem tagadták le, csak újraírták egy szélesebb összefüggésben és a harmóniaról, stabilitásról, stb.-ről kialakított fogalmaink valahol útközben szintén megváltoztak és most szépséget látunk ott, ahol ezelőtt nem tudtuk azt meglátni.

Az ökológiai leírás és értékelés házasságában, egymásba való kölcsönös átalakulásában etikailag zavarbahoz és ingerel, hogy itt egy "kellés"-t nem annyira egy "van"-ból vezetnek le, mint inkább egy "van"-nal egyidejűleg felfedeznek.

Amikor a növény- és állatvilág, a ciklusok és gúlák, a stabilitás és a dinamizmus leírásától továbblépünk a bonyolultsághoz, a földi bőség és kölcsönös függés, az ellentétek ellenpontban és szintézisben meglévő egységéhez és harmóniájához, végül elérkezünk a szépséghez és a jósághoz, akkor nehéz megmondani, hogy hol maradnak abba a természeti tények és hol jelennek meg a természeti értékek. Legalábbis néhány megfigyelő számára az éles van/kell dichotómia⁴⁰ nem érvényes; úgy tűnik, hogy az értékek ott vannak, mielőtt a tények teljes mértékben megvannak a rendszerben, és mindkettő egyaránt a rendszer tulajdonsága.

Bár gyakran állítják, hogy a kötelező jelleg alapvető ismerve a létrehozott, vagy megőrzött nem-morális érték, az újdonság az ökoszisztéma, mint az, amit ilyen nem-morális jellegű jónak tekintünk. Etikai hagyományunk az értékeket és jogokat főleg személyekekhez köti, és ha a nem-személyes jellegű világ belép, akkor az a személyek világához képest csak alárendelt jellegű.

Amit itt javasolnak, az az érték kibővítése úgy, hogy a természet többé már nem "tulajdon" és közjóvá (commonwealth) válik. Az a logika, mellyel a jóságot kutatják vagy értékelik, közismerten kitérő jellegű, és csak kétértelműen érhető el. "Az etikát nem lehet kimondani" - mondta Wittgenstein, az ilyen dolog "megnyilvánul." ⁴¹

⁴⁰ Dichotómia = Kettős felosztás, vagy-vagy tagolódás. Eszerint valami vagy A, vagy B, de A is meg B is nem lehet. (ford)

⁴¹ Ludwig Wittgenstein, Logikai-filozófiai értekezés, 6:421, 6:552, Akadémiai kiadó, Budapest, 1989 p. 87 p. 89

Visszatekintve ennek a párja: az etikai határ énen túlra történő, váltakozó eredményességű elmozdítása a dologhoz tartozó, lényegi (intrinsic) jó jellegének és az azzal járó jogok elismerése tekintetében. Ha most univerzálissá tesszük a "személyt", fontoljuk meg, mily lassan bővíthető a kör, hogy teljesen magába foglaljon másokat; az idegeneket, a csecsemőket, a gyerekeket, a négerket, a zsidókat, a rabszolgákat, a nőket, az indiánokat, a rabokat, az öregeket, az elmebetegeket, a nyomorékokat. És éppen most mérlegeljük a magzat státuszát.⁴²

Az ökológiai etika azt a kérdést teszi fel, hogy vajon kell-e ismét univerzalizálnunk, felismerve minden környezethez tartozó biotikus⁴³ alkotórész önmagában vett, lényegi (intrinsic) értékét.

Először is: vannak-e az ökológiai szint alatt létező etikai érzések, azaz olyanok, melyek előlegezik az ökológiai lelkiismeretet, amelyekre alapozhatunk?

Másodszor: eredeti-e az ökológiai értékelés, vagy inkább csak egy átalakított hagyományos, humanista etika?

Végül, melyek a következményei az ökoszisztéma maximalizálásának, és milyen természetfogalom igazolja az ilyen értékelést?

1. Egy biotikus közösség értékelése feltehetően részben elemeinek értékén alapul, ha nem egymástól független, akkor a mátrixban meglévő értékükön. Van egy régi, és (nyugaton) filozófiailag elhanyagolt hagyományunk, ami a szükségtelen állati szenvedésnek bizonyos morális jelleget kölcsönöz: "Gondját viseli az igaz a jószágnak" (Péld 12,10). Gondoljuk meg, milyen különös az, hogy "humanánusnak" nevezünk olyan társaságokat, vagy törvényeket, melyek a kakasviadalkok, a medvehecc, és (országunkban) a bikaviadalkok, és (a legtöbb államban) a tinók heccelése ellen irányulnak. Megtiltjuk a gyereknek, hogy a macskát kínozza; a törvény eszközeivel üldözzük azt a farmert, aki éheztteti a lovait. Még a vadász is követi a sebesült szarvast. Annak, hogy kerülnünk kell a szükségtelen kegyetlenséget, nincs szemmel látható ökológiai megalapozása, még kevésbé van természeti megalapozása, de a kiindulópont az, hogy az állatok olyan mértékben vannak értékkel felruházva, hogy az olyan dolgokat ruház rájuk, mint a jogok, vagy legalább kötelez bennünket. Sokkal közismertebb az a növekvő általános igény, hogy ne pusztítsuk az életet és a fajokat szükségtelenül, tekintet nélkül a fellépő szenvedésre. Kerüljük a sasok indokolatlan pusztítását, akár szenvednek, akár nem. Még a fanatikusnak is, aki a törvény által nem védett állatokra vadászik, szüksége van egyfajta racionalizálásra,⁴⁴ mint például arra, hogy a varjak megdézsmálják a kukoricatáblát.

⁴² Jogi, morális helyzetét (ford)

⁴³ Élettel kapcsolatos (ford)

⁴⁴ A racionalizálás itt lélektanilag azt jelenti, hogy valaki tettének indítékát, illetve tettét mások számára ésszerűnek és elfogadhatónak tünteti fel. (ford)

Meg kell rágalmaznia prérifarkast és a farkast, hogy lelkesen megölhesse őket. Nem ölheti meg őket pusztán kedvtelésből. Irtózunk az olajfoltoktól, amely pusztítja a madárvilágot.

A Sierra Club az amerikai szürke medvék, vagy a kiáltó darvak (kipusztulástól történő) megóvását sok váddal szemben olyan magasabbrendű célok eszközeként védelmezi, melyek az ökoszisztéma hasznos elemei, mint a tudományos kutatás tárgyai vagy mint gyermekeink kedvtelései. (Később visszatérünk ennek az érvnek integrált jellegére.) De kellő mértékben hangsúlyozva a védelem az, hogy ne pusztítsunk el egy szép életet. Mivel az ökoszisztémák rendszeresen pusztítanak el fajokat, ez egy nem-ökológiai kellés (norma) lehet. Mindazonáltal nem egyértelműen van így, mert egy fajta értékelése úgy jön létre, amint azt a környezeti mátrixban felfogjuk. Időközben elismerjük, hogy ezeknek a fajoknak létezniük kell "a biotikus jog révén."⁴⁵

Az érvelés ezen nyomatéka nagymértékben növelhető. A 'Nagy Füstös Hegyek Nemzeti Park' 'Cades Cove' nevű része megóvásának egyik oka a ritka szalamandrák ottani változatossága. Vannak bizonyos ritka lepkefajok, melyek az afrikai füves területeken elkülönült dombokon fordulnak elő. Korábban lelkiismeretlen gyűjtők összeszedtek néhány százat közülük és aztán kiégették a dombokat, hogy elpusztítsák ezeket a fajokat, és ezzel felhajtásuk gyűjteményeik árát. Morálisan meggyőződtem arról, hogy erkölcsösen nem teheték ezt meg. És ha az ész nem is alakul át a kapzsiság rosszaságává, megmarad a lepkefaj szükségtelen elpusztítása. Megtagadtam elszórtan előforduló ritka páfrányok gyűjtését Tennesseeben, nem egyszerűen azért hagytam meg azokat, hogy mások is gyönyörködjenek bennük; erkölcsi meggyőződésem miatt nem voltam hajlandó veszélyeztetni egy fajt. Az ilyen fajok ennél nagyobb mértékű környezeti nyomásnak vannak kitéve,⁴⁶ mégis fennmaradnak, sőt értékesebb ökológiai helyeken még erőteljesen fejlődnek is. És emberi szeszély által történő elpusztításuk másfajta dolognak tűnik, mint a természetes kiválogatódás által végbevitt pusztulásuk; olyan ez, mint a gyilkosság és a természetes halál közti különbség.

Ez a tisztelet kiterjed a tájképre. Megőrizzük a természeti szépség bizonyos formáit: a Grand Canyont, a Rainbow Bridge-t, vagy az Evergladest.⁴⁷

⁴⁵ Leopold, i. m. p. 211

⁴⁶ Ökológiai niche: A populáció vagy annak egy része által az ökoszisztémában betöltött 'hely' vagy 'szerep.'
Populáció: Egy adott élettérben élő, tényleges szaporodási közösséget alkotó egyedek együttese. Minden egyedben megvan a teljes génállomány egy része. (ford)

⁴⁷ Grand Canyon: Nagy, mély folyóvölgy Colorado Államban
Rainbow Bridge: Utah Államban, Arizonához közel lévő nagy, természetes híd a róla elnevezett Rainbow Bridge National Monument természetvédelmi területen.
Everglades: Mocsaras vidék Dél-Floridában, részben lecsapolva. A környékén van az Everglades Nemzeti Park.

Bár különösnek tűnik, hogy 'jogokkal' ruházzuk fel ezeket (mivel nyelviileg mindig különösnek tűnnek az olyan javaslatok, melyek valamely új dolog jogokkal történő felruházására irányulnak), annak kimondásáig megyünk el, hogy meg kell óvnunk őket, melyeket a szépség vagy a csodák birodalmaként értékeltünk.

Vajon pusztán egy cél eszköze az, hogy élvezhetjük (és mások is megtehetik ezt) (309.o.) ezeket? A válasz összetett.

Legalábbis néhányan úgy érvelnek, hogy mint a személyek esetében, valamilyen módon sérelem éri, sőt megrontja azokat, ha pusztán eszközként kezeljük őket. Igen nagy mértékben amiatt örvendünk nekik, hogy azok önmagukban milyenek. Valamely táj kiválasztása nem jelenti azt, hogy a többit értéktelennek tekintjük. Az utóbbiak feláldozhatók magasabbrendű értékeknek, vagy lehet, hogy a kiválasztott környezeteket a gazdagabbak megfelelő képviselőjének ítéltük meg. Az, hogy bármely tájat megőrzzünk, az mutatja, hogy ott értéket fedeztünk fel a velejáró normával. Az ilyen környezetek sem az egyedül vendégszerető.

Növekvő mértékben vonz bennünket a vadon, a sivatag, a tundra, az északi sarkvidék és a tenger. A földi erők természetesen mindig újjáformálják a tájakat, és a korábbi környezetek kipusztulnak. A távoli tájakban mégis a szépség olyan rendjét találjuk, melyet nem akarunk lerombolni.

2. Van-e még ebben az általunk javasolt elsődlegesen ökológiai etikában is valami környezeti vonatkozástól független norma?

Ha az ökoszisztéma Leopold által javasolt megőrzése pusztán kiegészítő jellegű az emberi érdekekhez képest, akkor a burkolt morális premissza még mindig az, hogy maximalizálnunk kell azt, ami az ember számára jó. Ha így kellene maximalizálnunk az ökoszisztémát, akkor egy társas antropológiai egoizmussal,⁴⁸ egy humán sovinizmussal⁴⁹ kellene rendelkezünk, nem pedig egy bolygó látókörű altruizmussal.⁵⁰ Az optimális ökoszisztéma az emberi jólétnek pusztán okosan megválasztott eszköze lenne, és morális premisszáink többé már nem lenne elsődlegesen ökológiai jellegű, de mint ezelőtt, pusztán hasonló lenne hozzá, ami megfontoltságában mellékesen ökológiai jellegű.

(ford)

⁴⁸ Antropológia = embertan. Antropológiai egoizmus = emberi, az ember lényegéből eredő önzés (ford)

⁴⁹ Sovinizmus (eredetileg túlzott nacionalizmus), itt: túlzott és túlságosan elfogult kötődés egy olyan csoporthoz vagy helyhez, amihez tartozunk. Ilyen értelemben beszélünk férfi sovinizmusról. Itt ez az emberek csoportjára kiterjesztve 'humán sovinizmus' értelemben szerepel. (ford)

⁵⁰ Altruizmus = önzetlenség, az egoizmus ellentéte (ford)

Sok ökológiai moralizálás valójában még akkor is összekeveri az élő rendszerre vonatkoztatott jólétet az emberi érdekekre történő hivatkozással, amikor kiválóan értékeli a természeti értékeket. René Dubois Leopoldra emlékeztetve javasolja a tízparancsolatnak egy tizenegyedikkel történő kibővítését: "Törekedned kell a környezet jó minőségére !" Az igazolás lehet "erőforrás" típusú. A vadont és a maximálisan változatos ökoszisztémát tudományos és esztétikai okokból őrizzük meg. A természeti múzeumok laboratóriumokként szolgálnak. A haszontalan fajok később hasznosnak bizonyulhatnak. A változatosság stabilitást biztosít, különösen ha tévedünk, vagy monokultúráink⁵¹ környezeti zavarokat okoznak. A vad szépség szellemi minőséget ad hozzá az élethez: "Tehát hacsak önző okokból is, meg kell őriznünk a természet változatosságát és harmóniáját... a vadon nem luxus, hanem szükségszerűség a humanizált természet védelme és a szellemi egészség megóvása tekintetében."⁵²

De a "hacsak..." jelzi, hogy az ilyen okok, ha elégségesek is, nem végsőek. Mélyebb, önzetlen okok tiszteletben tartják a növényvilágban, az állatvilágban, a tájban meglévő "lényegi minőségeket", "úgy, hogy elősegítik fejlődésüket." A bennünket kísértő nyugati civilizáció "az a bűnös önhittség, hogy a természetet elsődlegesen mint emberi célokat szolgáló nyersanyagok és energia forrásnak kell tekinteni, "az a nyers hiedelem, hogy az ember az egyedüli érték, amit tekintetbe kell venni a világ kezelése során és hogy a természet többi része meggondolatlanul feláldozható jólétének és szeszélyeinek."

Amikor azt állítják, hogy az ember az a teremtmény, aki humanizálja (310.o.) a természetet, az ökológiai lelkiismeret más értékre fogékony, mint a természet. Valóban, bioznos mértékig paradox módon, csak emberként ad lényegi integritást a természetnek az, aki felfedezi legigazabb érdekeit. "Egy felvilágosult emberközpontúság elismeri, hogy hosszú távon a világ java egybeesik az ember saját legfontosabb javával. Az ember csak akkor manipulálhatja a természetet legjobb érdekében, ha előszöris önmagáért szereti."⁵³

Az ember és ökoszisztéma érdekének ezen gyakori egybeesése a környezetről való gondolkodásban etikailag konfúzus,⁵⁴ de termékeny. Az ökológiai aggodalom pusztán emberi érdekekre történő visszavezetése itt nem meríti ki a morális hajlamot és csak annyiban látjuk lényegesen megváltozotttnak az etikai nézőpontot, amennyiben elismerjük ezt az akaratot.

⁵¹ A földművelés olyan módja, amely valamely növény termesztését kizárólagossá teszi. Ilyen például a cukornád termesztése Kubában. (ford)

⁵² René Dubos, A God Within, New York, Charles Scriber's Sons, 1972, pp. 166-167

⁵³ René Dubos, i. m. pp. 40-41, 45

⁵⁴ Zavaros (ford)

Ennek a változásnak a központja az ember és a világ közötti merev választóvonal felbomlása. Az ökológiai Én nem ismeri a környezetével szembenálló, tokbazárt Ént. Hallgassuk például Paul Shepardot: " Az ökológiai gondolkodás egyrészt egyfajta, a határokon átlépő víziót követel meg. A bőr legfelső rétege olyan, mint egy kis tó felszíne, vagy az erdei talaj, nem annyira burok, mint inkább dolgok egymásba való kényes áthatolása. Az ökológiai gondolkodás az Ént inkább megneemesítve és kiterjesztve tárja fel a táj részeként, mert a természet szépsége és komplexitása velünk folytatódik. " ⁵⁵

Az ember keringési rendszeréhez artériák, vénák, folyók, óceánok és légáramlatok tartoznak. Egy szeméttelep megtisztítása a tevékenység fajtájaként nem különbözik egy fog betömésétől. Az anyagcsere szempontjából nézve - ha metaforikusan ⁵⁶ is - az Én áthatja az ökoszisztémát. A világ a testem.

Ez a mód kudarcra ítéli és végül érvényteleníti azt a törekvést, hogy minden ökológiai etikát leplezett emberi önérdékként fogjon fel, mivel az ökoszisztémába kiterjedt Énnel most összeolvadnak az ember érdekei. Egy korlátozott nézőpontból maximalizálhatjuk

az ökoszisztéma javát, hogy maximalizáljuk az ember javát, de aligha mondhatjuk, hogy az előbbi csak eszköze az utóbbi, mivel mindkettő ugyanaz a dolog különféle képpen leírva.

Megismerkedtünk az egoizmussal, ⁵⁷ a páros, a hármas és a négyes, a családi és a törzsi egoizmussal. De itt ez a rendszer egoizmusa, amint arról az "ökológia" szó elemzése tanúskodik: a Föld az ember háztartása. Ebben a bolygó jellegű testvériségben az egoizmus és altruizmus egyesülése van. Vagy mondjuk azt, hogy az egoizmus átalakult környezetelvéssé? Ha a rendszer érdekeit az emberi érdekek előmozdításának eszközeként támogatjuk (az iparhoz és a képviselőkhöz intézett felhívásban), akkor ez azt jelenti, hogy a probléma korlátozott megértése alapján tevékenykedünk. Ha rétorikai ⁵⁸ vagy gyakorlati okokból úgy akarjuk, akkor kezdhethetjük az emberi jó maximalizálásának gondolatával. De ökológiailag felkészülve látjuk, hogy ez újraírható az ökoszisztéma maximalizálásaként. Klasszikus normánk átalakult, egy ökoszisztémára vonatkoztatott normával azonos terjedelművé bővült ki az érvénye.

Szemléltetés céljából mérlegeljük azt a megállapítást, hogy a biotikus-környezeti komplexitás az emberi élet gazdagságára egészében vonatkozik. Az, hogy egy ökoszisztéma stabilitása és integritása ⁵⁹ változatosságának és sokféleségének függvénye, meglehetősen jól megalapozott megállapítás.

⁵⁵ Shepard, i. m. p. 2

⁵⁶ Atvitt értelemben (ford)

⁵⁷ önzéssel (ford)

⁵⁸ Szónoklástani, kifejtésbeli (ford)

⁵⁹ Épség, érintetlenség, csorbítatlanság (ford)

És gyakran megfigyelhető, hogy az élet komplex formái csak komplex környezetben fejlődnek ki. Az ember hosszantartó evolúciója ⁶⁰ ennek megfelelően csak sokféle környezet ösztönző hatása alatt volt lehetséges, olyan környezetek hatása alatt, mint a tengeri, fás, szavanna, trópusi, mérsékelt égövi, sőt még a sarkvidéki is.

Még akkor is, amikor az ember közülük néhánytól távol él, azok akkor is hozzájárulnak élete fennmaradásához. Óceánok, erdők és füves tájak nélkül az emberi élet veszélyeztetve lenne. Az ember komplex élete tehát a környezeti komplexitás terméke és az alkotja alapját.

Ez a komplexitás nem egyszerűen biológiai, hanem mentális ⁶¹ és kultúrális is. A megismerés maximális fejlődéséhez az embernek környezeti bőségre van szüksége. Így Shepard ékesszólóan vezeti be "The Subversive Science" című művében az "univerzális bölcsesség" fogalmát:

"A belső komplexitás egy főemlős tudataként a természeti komplexitás kiterjesztése, amelyet a növények és állatok változatosságával és az idegsejtek sokféleségével mérünk, melyek egymás szerves kiterjesztései. A fajták bősége, mint az a környezet, melyben egy jó tudat ki tud fejlődni (hogy egy komplex világot kezeljen), nemcsak múltbeli feltétel volt. Az ember nem érkeztetett meg másként a világba, minthogy kiszállt a városban levő vonatból. Folytatja a megérkezést... A természeti komplexitás azon eszméjének, miszerint az az emberi bonyolultság megfelelője, központi jelentősége van az ember ökológiája számára. Annak a rendnek a teremtése, amelynek az ember egy példánya, fajok és lakókörnyezetek nagy számában, gazdag és szegényes tájak sokaságában is realizálódik. Még a sivatagok és a tundrák is növelik a környezet bőségét bolygónk szintjén...

Ezen tarkaság terjedelmének csökkentése az ember megcsonkítása.

Az összes "műveletlen föld" (minden sivatag, árapályos folyótorkolat, tundra, jégmező, mocsár, sztyeppe és ingovány) megművelt földdé történő átalakítása inkább elszegényítené, mintsem gazdagítaná az életet, esztétikailag ugyanúgy, mint ökológiailag. " ⁶²

A hegyeknek egyaránt van fizikai és lélektani hatásuk. Távolítsátok el a sasokat az égből és szellemi veszteségeink lesznek. Minden egyes tájhoz van egy hozzátartozó lelki világ; a tudati és környezeti nézőpontok egymást feltételezik.

Ez támogatja - bár különös módon átalakíva - az ökoszisztémának az ember önös érdekében történő megőrzését, mivel az 'én'-t úgy terjesztette ki, hogy az ökoszisztémára vonatkoztatva újra kell definiálni. ⁶³

⁶⁰ Kifejlődése (ford)

⁶¹ Tudati, elméleti (ford)

⁶² Shepard i. m. pp. 4-5

⁶³ Meghatározni (ford)

A meggazdagodott ökoszisztémában az emberi jólét fogalma többé már nem azonosítható az antropocentrikus⁶⁴ felfogás azonosan leírt fogalmával. Az ökoszisztémát "jó"-nak, vagy "rossz"-nak nem rövidlítő, antropocentrikus felfogás alapján, hanem olyan kibővített szemszögből ítéljük, ahol más fajok integritása⁶⁵ gazdagítja azt. A morális helyzet itt ismertebb (bár gyakran megoldatlan) etikai témákra emlékeztet: arra, hogy az önérdek és a jóindulat nem szükségszerűen összeegyeztethetetlen, különösen ott, ahol mások jólétéből személyes beteljesedésünk származik; hogy az etikai aggodalom tárgyának önmagában való célként történő kezelése felemelő; hogy saját integritásunk megnövekszik más integritások elismerése által. (312.o.)

3. Ez a környezeti etika korlátozásoknak és fejlődésnek egyaránt alá van vetve és egy igazságos értékelésnek mindkettőt el kell ismernie. Részleges etikai forrásként nem szorítja ki a működő társadalmi-személyes kódexeket,⁶⁶ de egy olyan területet hoz be az etikai tranzakciók hatókörébe, melyet egykor önmagában érték nélkülinek tekintettek és nagyrészt a hasznosság elve alapján uralkodtak rajta. Az új etikai paraméter a klasszikus ismérvek tekintetében nem abszolút, hanem viszonylagos. Az ilyen kiterjesztés szaporítani fogja az értékkonfliktusokat, mivel most az emberi javaknak együtt kell élniük a környezeti javakkal.

A megvalósítás részleteinél ez új érvelési módra van szükség.

Az emberi és az ökoszisztéma által meghatározott érdekek bármennyire is támogassák egymást, az egyének és az érdekelt felek, az ökoszisztéma tagjainak jogai közötti konfliktusok, a reális és az ideális közti szakadék kiadós mennyiségű zavart fog szülni.

Továbbá - jóindulatúan felfogva - nem kérjük tőlünk, hogy túlzottan csodáljuk az egészet, kivéve amikor úgy fogják fel, mint egy olyan kozmoszt,⁶⁷ melyben a közösségi vízió körülveszi és korlátozza az egyént, de nem nyomja el. A fókusz nemcsak akkor lesz nagyobb, ha az emberről az ökoszisztéma más tagjaira, hanem akkor is, ha bármely egyedről a rendszerre térünk át. Az értékek néha személyes jellegűek, itt a közösség az érték hordozója. Ez természetesen nem példa nélküli, mivel mostanában államokat, nemzeteket, egyházakat, trösztöket, részvénytársaságokat és községeket ruházunk fel értékekkel. És ezek struktúrájuk következtében hordozzák ezeket az értékeket, ahol az egyének a kedvezményezettek.

⁶⁴ Emberközpontú. (Az emberközpontú felfogás csak az emberit tekinti önmagában értéknek.) (ford)

⁶⁵ Épség, csorbíthatatlanság, egész jelleg (ford)

⁶⁶ A kódex itt az etikai kódex értelmében szerepel. Az etikai kódex etikai normák rendszerezett formában való összefoglalása. Ezeknek csíra formája megtalálható például a típarancsolatban. (ford)

⁶⁷ Világ (ford)

Hasonló a helyzet az ökoszisztémával, csak méginkább így van, mert amikor emlékeztetünk az egyén és az ökoszisztéma közti határ szétterjedésére, nem mondhatjuk, hogy akár a rendszerben, akár az egyénben lévő érték lenne logikailag elsődleges.

Leopold és Shepard nem akarják mélyhűteni a jelenlegi ökoszisztémát. Annak ellenére, hogy szóhasználatuk kizárólag a megőrzést sugallja, az élő rendszerre vonatkoztatott (biosystemic) jóléttel való törődésük megengedi "a változtatást, a manipulációt⁶⁸ által történő megváltozást és a használatot." ⁶⁹

Nem köteleztük el magunkat emellett, mint a lehető legjobb ökoszisztéma mellett; nagyon is lehetséges, hogy az ember szerepének - aki egyszerre "polgár" és "király" - ként irányít - volt eddigi részleges sikere az evolúció folyamata. René Dubos világosan és erélyesen bizonyította, hogy bár nagyra becsüljük a földet, attól még "humanizálhatjuk." ⁷⁰

Ez megengedi, hogy beavatkozzunk a természet spontán folyamataiba és átrendezzük azokat. Előírja a házasítást, mivel a természeti gazdagság része az a képessége, hogy fenntartja az emberi életet. Elismerjük az ember alkotóképességét, fejlődését, nyitottságát és dinamizmusát.

A fajok rendszeresen lépnek fel a természet színpadára és lépnek le róla. Meglehet, hogy a természetes kiválogatódás mostanában teszteli a fajokat azon képességét, hogy miként tudnak együttélni az emberrel. A hegyképző és eróziós erők állandó környezeti változást eredményeztek; az ember nagyonis átalakíthatja környezetét. De ennek ki kell egészítenie a bolygónk ökoszisztémájának szépségét, integritását és stabilitását, nem tehet rajta erőszakot. Annak ésszerű bemutatására van szükség, hogy a változtatás gazdagítja az ökoszisztémát; hogy az értékeket jelentősebb értékekért áldozzák fel. Emiatt nem az a helyes változtatás, amelyik (313.o.) megőrzi az ökoszisztéma meglévő állapotát, hanem az, amelyik megőrzi szépségét, stabilitását és integritását. Az, aminek lennie kell, nem változtathatatlanul esik egybe azzal, ami van; mégis⁷¹ itt egy olyan légkör van - ismét emlékeztetve az etimológiára⁷¹ - amit a legjobban úgy írhatunk le, hogy az ember "otthon" van világában. Az ember elfogadja, becsben tartja az ő jó földjét. Egy ökoszisztéma tisztán tudományos leírásai igazolhatják a semlegesen használt "stabilitás" kifejezést; elősegítik szépségének és integritásának értékelését.

⁶⁸ Valaminek a kezelése (ford)

⁶⁹ Leopold, i. m. p. 204

⁷⁰ Dubos, i. m. 8. fej.
Humanizálás: az ember céljainak és szükségleteinek megfelelő átformálás (ford)

⁷¹ Etimológia = a nyelvtudománynak a szavak eredetét és történetét kutató ága, így írja le a szavak jelentését.
(ford)

Bár hozzátéve, hogy az ökológusnak a felfedezésekre adott válasza egy változó tudatosság előidézése.

Látjuk a szépséget és az integritást, amit ezelőtt elmulasztottunk; részben olyan tények újfajta tudatosítása által, mint kölcsönös függés, környezeti épség, hidrológiai ciklusok,⁷² a populációk⁷³ változásának üteme, és a visszacsatolási kontrol rendszere;⁷⁴ részben azon átalakított fogalmak révén, hogy mi számít szépségnek és integritásnak, mivel világ és fogalom kölcsönösen átalakítják egymást.

Bár ennek a változó természetfogalomnak, és az alapjául szolgáló ökológiai leírásnak teljes terjedelme kívül esik vizsgálódásunk hatókörén, központi fejlődésének irányára vonatkozóan tudunk javaslatot tenni. Darwin után (bár meg lehet, hogy gondolatainak félreértése következtében) a teremtés világa összeomlott, és úgy tűnt, hogy a természet összes törvénye tekintetében véletlenszerű, esetleges, kaotikus, vak, nyers; "az erőszak utálatos színtere."⁷⁵

A környezeti tudomány újravizsgálta a Darwin utáni természeti dzsungelt és növekvő mértékben helyezte el konfliktusait az élet dinamikus hálóján belülre. A természet vadsága sokkal kevésbé önkényes és esetlen, mint korábban gondolták és most indítatva vagyunk arra, hogy a ökoszisztémára ne pusztán féltve, hanem "szeretve, tisztelettel és csodálattal"⁷⁶ tekintsünk.

Az ökológiai gondolkodás "csendes csodálatra és boldog igenlésre"⁷⁷ indít bennünket. Az ellentétek megmaradnak az ökológiai modellben, de ellenpontként. A rendszer ellenáll annak az életnek, melyet fenntart; valóban, az életet az ellenállás nem ösztönzi kevésbé, mint az inger vezetésének képessége.

⁷² Hidrológiai ciklus: A víz világméretű párolgása és összesűrűsödése (ford)

⁷³ Populáció: Élőlények önmagát újratermelő csoportja (ford)

⁷⁴ Visszacsatolási kontrol rendszer: Zárt információátviteli útvonal, amely tartalmaz egy aktív jelátalakítót, előre vezető és visszacsatolási utat, és egy vagy több összekötött pontot. A rendszer olyan, hogy az input (bemenet) és output (kimenet) adott aránya megmarad benne. (ford)

⁷⁵ John Stuart Mill, "Nature", in: Collected Works, Toronto, University of Toronto Press, 1969, 10:398. A kifejezés jellemzi Mill természetértékelését.

⁷⁶ Leopold, i. m. p. 223

⁷⁷ Shepard, p. 10

A faj és az egyed integritása egy olyan mező, ahol a teljesség egymásba fonódó zsákmányolásból és szimbiózisból,⁷⁸ rendeződésből és lerombolódásból, aggradációból⁷⁹ és lemorzsolódásból áll. A Darrow által a Darwin utáni kor csúcspontján jellemzett bolygó a világegyetem kis, nyomorúságos "szemölcse",⁸⁰ amely igen alkalmatlan az életre, különösen az emberi életre, most az űrben lévő védett oázis. Harmóniája gyakran különös, és nem meglepő, hogy éretlenségünkben tévesen ítéltük meg azt, ami mégis egy bonyolult és kényes harmónia.

Az ember, az ökoszisztéma bennfentese, nincs megkímélve a környezeti nyomástól, mégis integritását a teljes ökoszisztéma összefüggésében a világával folytatott tranzakciók tartják fenn és az innen is ered és ezért integritása megköveteli, hogy világában, partnerében ennek megfelelő méltóság legyen.

Mostanában a Föld megszűnt fenyegetni, kivéve amikor megszeggjük törvényeit. Milyen nyilvánvalóan tagadja ez azt az elidegenedést, ami a modern irodalmat jellemzi, ami a természetet lényegében irányítás nélkülinek, ellenszenvesnek tekinti, amit meg kell figyelni és meg kell javítani. A modern ember ennél jellemzőbb módon minden technikai kiválósága ellenére saját magát a természettől⁸¹ eltávolodottnak tekinti, aki növekvő mértékben kompetens és csökkenő (314.o.) mértékben magabiztos, egyszerre előkelő és meggazdagodott, mégis úszik és hanyódik egy közömbös, ha nem ellenséges univerzumban.⁸² Világa a legjobb esetben egy óriási üzemanyagtöltő állomás; a legrosszabb esetben börtön, vagy "semmi". Nem így áll a dolog az ökológiai emberrel; világát tisztelettel szembesítve az értékek egy olyan csoportjával, melyben ő is részesedik, ismét otthon van. Az új beállítottság példajaként bizonyos mértékig meglepő módon az űrkutatásra adott reakciót hozzák fel, melyet a Föld élénk képeket szolgáltató fényképezése és az űrhajósok nosztalgiája váltott ki, ami a 'Föld-Űrhajó' iránti újfajta szeretetet és egy felhívást eredményezett, mely a vele való megbékélésre irányult. Mi bizonyosan nem lépünk fel azzal az igénnyel, hogy a természeti folyamatok sora minden részletében hasznos az ökoszisztéma egésze számára, és ezért nem egyszerűsíthetjük le etikánkat annak meggondolás nélküli elfogadására, ami természetes módon fennáll.

⁷⁸ Különböző fajok (békés) együttélése (ford)

⁷⁹ Aggradáció = terepalakítás hordalék-lehordással, feltöltéssel (ford)

⁸⁰ Clarence Darrow, The Story of My Life, New York, Charles Scribner's Sons, 1932, p. 417

⁸¹ Szakértő, hozzáértő (ford)

⁸² Univerzum = világegyetem, világ (ford)

⁸³ Sóvárgás, vágyakozás vim elmúlt dolog iránt (ford)

Nem élünk az Édenben,⁸⁴ mégis van oda irányuló trend, amikor az ökológiai haladás növekvő mértékben talál stabilitást, szépséget és integritást a természetileg adott dolgokban, és ezentúl éppannyira hajlandóak vagyunk arra, hogy megnyissuk fogalmainkat a világ által történő megújításra, mint a természeti rend előítéletyszerű megítélésére. Az evolúciónak, mint természetfogalmunk irányítójának megkérdőjelezése technikailag külön kérdés. A fennálló ökoszisztéma értékét eredetétől függetlenül kell megítélni. Ha másképpen teszünk, ez az 'eredet' jellegű tévedés irányába történő elcsúszás lenne.⁸⁵ Egy egyénnek amiatt vannak jogai, ami, tekintet nélkül származására és nagyon is lehetséges, hogy egy nemtelen fejlődési folyamat egy olyan jelenleg létező ökoszisztémát eredményezett, melyet méltán élvezünk. Nem valószínű, hogy van olyan őslénytanban járatos ember, aki azt állítaná, hogy az evolúciós sor csalhatatlanul és veszteség nélkül megy egy optimálisan gyönyörű és stabil ökoszisztéma felé. Mivel sok ökológiai mechanizmus szintén evolúciós jellegű, és az ökológiai újraértékelés következő fejlődési fokként az evolúció olyan újraírását követel meg, amelynek során ismét átgondoljuk, hogy vajon az evolúció története, valamennyi tapogatózása, harca, mutációja, természeti kiválogatódása, véletlenszerűsége és statisztikai mozgása esetében ad-e elegendő útmutatást annak mérlegeléséhez, hogy a természet állandóan gazdagítja-e az ökoszisztémát. Az élőlények megkövesedett maradványainak emlékei mind tele vannak pusztulások bizonyítékaival. Ezeket először bizonyos borzadással vizsgáljuk; de aztán ezekből a romokból előbukkan egy ép, egész ökoszisztéma.

Az, aki meggyőződhet az utóbbi igazságról, egy még hatásosabb ökológiai etikával fog rendelkezni, mivel az ökoszisztéma kiválóságának maximalizálására vonatkozó parancs kapcsolatba kerül a világegyetem működési módjával. Az az ember jogát a természeti folyamatokhoz, kapcsolva végül rendelkezni fog egy hiteles naturalisztikus⁸⁶ etikával.

Egy új tudományból egy új világnézetre történő áttérés veszélyeit - melyek nyilvánvalóak a tudományos gondolkodás történetében - csak azok múlják felül, melyek abból származnak, ha elmulasztjuk, hogy így tegyünk. Ha fel is tesszük, hogy még nincs világos képünk arról a logikáról, ami szerint értékekre szert teszünk, az tagadhatatlan, hogy lényeges mértékben formáljuk azokat annak az univerzum-fogalomnak megfelelően, melyet arról az univerzumból alakítottunk ki, melyben élünk.

⁸⁴ A földi paradicsom (ford)

⁸⁵ Arról van szó, hogy valamely dolog eredete nem magyarázza meg az értékét, ezért abból nem lehet azt levezetni és az eredet értéke nem fejezik ki a jelen értékét. Ezek egymással nem cserélhetők fel. Ezért aki ezzel próbálkozik, hibát követ el. (ford)

⁸⁶ Naturalista = természetelvű, azaz természeti okokkal magyarázó. Naturalisztikus = a naturalistára emlékeztető, ahhoz hasonló (ford)

A tudomány az univerzum újraértékelésével évszázadokkal előttünk érvénytelenítette ezeket az értékeket. Ahhoz a megjegyzésünkhöz, hogy mostanában (315.o.) Darwin árnyékában élünk, kiegészítésként csak Kopernikust és Newtont kell megneveznünk. Az ökológiai forradalom hasonló nagyságrendű lehet; tagadhatatlanul olyan hatású, mint egy új felvilágosodás.

Darwin azonban gyakran termékenyebbnek bizonyul, mint értelmezői. Midőn 'Az ember származása'-ban az ember legnemesebb tulajdonságát, a morális érzéket követi nyomon, észreveszi, hogy "az erkölcsi mérce egyre magasabbra emelkedik." Kezdetben minden egyes ember önérdekével törődik. A lelkiismeret növekedése "társadalmi ösztönei és rokonszenvei" tárgyának folyamatos kiterjesztése; először a családra és a törzsre. Aztán az ember "egyre inkább valamennyi embertársának nemcsak a jólétét, de boldogságát is figyelembe vette." Majd rokonszenve gyengédebb lett és nagymértékben szétáradt, kiterjedt mindenféle emberre; a gyengeelméjűekre, a nyomorékokra, és a társadalom többi, haszontalan tagjára, és végül az alsóbbrendű állatokra..."⁸⁷

Az állatvilág után hozzáadhatjuk-e az előbbiekhöz a növényvilágot, a tájképet, a tengeri tájképet, az ökoszisztémát? Valami fenséges dolog lenne a lelkiismeret evolúciójával kapcsolatban az, hogy az egészet⁸⁸ meghatározta. Ha ez így van, akkor Leopold Darwin víziójának⁸⁸ körében van.

Az ökológiai erkölcs kereséséből sokminden - esetleg a szükséges pragmatizmus keretei között - másodlagos, "konzervatív" marad meg ott, ahol a talajt jobban feltérképezték és ahol logikai kontrolunk alatt összevegyítjük az etikát, a tudományt és az emberi érdekeket. De úgy ítéljük, hogy az etika határa egy elsődleges újraértékelésen túl helyezekedik el, ahol etikai kreativitásban kell kifejlődni a lelkiismeretnek. A hely lényegében feltérképezetlen, a határ átlépése a tudósok és etikusok közösségének merészségét és bátorságát követeli meg, akik együtt fel tudják térképezni az ökoszisztémát és a neki megfelelő etikai nyelvtant.

Meglehet, hogy ugyanannyi közvetlen gyakorlati haszna van etikánknak, akár másodlagos, akár elsődleges értelemben környezeti etikáról van szó. Mégis az utóbbiban elég vonzerőt találok ahhoz, hogy rá adjam a szavazatomat, ha megtehetem. Az előbbihez akkor sodródhatunk, mikor még félünk a világtól, amely körülvesz bennünket. Az utóbbihoz csak szeretetben vonzódhatunk.

Fordította: Dr. Molnár László

⁸⁷ Charles Darwin, The Descent of Man, new. ed. New York, D.Appleton & Co., 1895, pp. 124-125

⁸⁸ Látomás, látomásszerű elképzelés (ford)